

УДК: 336.2

Радміла Підлипна

доктор економічних наук, професор,
Ужгородський торговельно-економічний інститут ДТЕУ,
м. Ужгород, Україна
ORCID: 0000-0001-6886-5834
pidlypna.radmila@utei.uz.ua

Валерія Смочко

кандидат економічних наук, доцент,
Ужгородський торговельно-економічний інститут ДТЕУ,
м. Ужгород, Україна
ORCID: 0000-0003-0319-9783
smochko.valeriia@utei.uz.ua

Катерина Індус

кандидат економічних наук, доцент,
Ужгородський торговельно-економічний інститут ДТЕУ,
м. Ужгород, Україна
ORCID: 0000-0001-6138-5352
indus.kateryna@utei.uz.ua

Леся Рибакова

кандидат економічних наук, доцент,
Ужгородський торговельно-економічний інститут ДТЕУ,
м. Ужгород, Україна
ORCID: 0000-0003-4066-1076
rybakova.lesia@utei.uz.ua

НАПРЯМИ СТИМУЛЮВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Radmila Pidlypna

Doctor of Economics, Professor,
Uzhhorod Institute of Trade and Economics
Uzhhorod, Ukraine

Valeriia Smochko

PhD in Economics, Associate Professor
Uzhhorod Institute of Trade and Economics of
Uzhhorod, Ukraine

Kateryna Indus*PhD in Economics, Associate Professor
Uzhhorod Institute of Trade and Economics
Uzhhorod, Ukraine***Lesia Rybakova***PhD in Economics, Associate Professor
Uzhhorod Institute of Trade and Economics of
Uzhhorod, Ukraine*

AREAS OF STIMULATING THE NATIONAL ECONOMY UNDER GLOBAL CHALLENGES

Анотація. Стаття присвячена дослідженню теоретичних і методологічних аспектів формування напрямів стимулювання вітчизняної економіки в умовах глобальних викликів. Проаналізовано сучасний стан національної економіки, виявлено основні проблеми, що гальмують її розвиток, зокрема обмеженість фінансових та податкових ресурсів, зниження інвестиційної активності, послаблення експортного потенціалу та зростання залежності від зовнішніх джерел фінансування. Обґрунтовано необхідність застосування комплексного підходу до формування політики економічного стимулювання, що включає як фіскальні, так і монетарні інструменти, активізацію інноваційної діяльності, підтримку малого та середнього бізнесу, а також розвиток стратегічно важливих галузей. Запропоновано низку практичних рекомендацій щодо вдосконалення економічної політики в коротко- та середньостроковій перспективі. Розглянуто ключові напрями оптимізації податкової системи, які мають слугувати основою для забезпечення фінансової стійкості держави, а також сприяти наповненню бюджету, збереженню економічної активності та фінансовій стабільності країни під час війни та у післявоєнний період. Узагальнено структуру оподаткування під час війни та адаптаційні заходи держави. Визначено, що в Україні потрібна розробка комплексної стратегії, яка поєднує стимулювання національного виробництва, підтримку бізнесу та допомогу населенню.

Ключові слова: економічне стимулювання, національна економіка, економічна безпека, фіскальні інструменти, стратегічний розвиток, економічна стабільність.

Abstract. The article is devoted to the study of the theoretical and methodological aspects of shaping the directions for stimulating the domestic economy in the context of global challenges.

It has been established that global crises require the identification and implementation of optimal solutions for the recovery, stabilization, gradual growth, and systematic development of socio-economic processes in the national economy. The article examines key areas for stimulating the domestic economy amid growing global challenges, including economic instability, military threats, the energy crisis, and the transformation of global markets.

The current state of the national economy is analyzed, and the main issues hindering its development are identified, such as limited financial and fiscal resources, declining

investment activity, weakening export potential, and increased dependence on external sources of financing.

The need for a comprehensive approach to shaping economic stimulation policy is substantiated. This approach should include both fiscal and monetary instruments, the activation of innovation, support for small and medium-sized businesses, and the development of strategically important industries.

Examples of international experience in anti-crisis economic management are provided, which can be adapted to the conditions of Ukraine. A number of practical recommendations are proposed to improve economic policy in the short and medium term. The article discusses key directions for optimizing the tax system, which should serve as a foundation for ensuring the state's financial resilience and contribute to budget revenues, the preservation of economic activity, and financial stability during wartime and in the post-war period.

The structure of wartime taxation and the state's adaptive measures are summarized. The expenditures under the "Winter eSupport" program are analyzed. It is concluded that Ukraine needs to develop a comprehensive strategy that combines support for national production, business assistance, and aid to the population. Such a policy would also require a significantly deeper substantiation of the instruments used for implementing state measures aimed at stimulating the post-war recovery of the Ukrainian economy.

Key words: economic stimulation, national economy, economic security, fiscal instruments, strategic development, economic stability.

Постановка проблеми. Зіткнувшись із сучасними викликами, особливо зтяжною військовою агресією, економічною нестабільністю, руйнуванням інфраструктури, енергетичною кризою та глобальними процесами трансформації, Україна потребує переоцінки своїх стратегій економічного розвитку. В умовах цих обставин прагнення до ефективних методів стимулювання економіки, забезпечення її відновлення, адаптації до реалій та сталого зростання, має першорядне значення. Стратегічний імператив полягає у розробці комплексного та інтегрованого підходу до економічних перетворень, що охоплює модернізацію виробничих потужностей, сприяння підприємництву, посилення розвитку людського капіталу, цифровізацію та інтеграцію в європейські та глобальні економічні рамки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика стимулювання вітчизняної економіки завжди була важливою темою наукових досліджень, і в умовах війни ця проблема стала ще більш актуальною. Науковці зосереджуються на різних аспектах цих проблем, зокрема, на механізмах підтримки національних виробників, формуванні сталих економічних зв'язків із міжнародними партнерами, а також на підвищенні ефективності управління ресурсами в умовах кризи. Їх дослідження допомагають знайти оптимальні рішення для швидкої адаптації економічної політики до реалій воєнного часу та сприяють відновленню економіки в післявоєнний період.

Мета дослідження полягає в розробці науково обґрунтованих рекомендацій щодо ефективних стратегій стимулювання національної економіки для забезпечення її стійкості, сталого розвитку та відновлення в умовах глобальних криз і воєнних викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ключовими факторами для подолання економічних труднощів та забезпечення сталого розвитку є комплексний

та злагоджений підходи, завдяки яким можна забезпечити ефективне реагування на виклики сучасної економічної ситуації та створити умови для стабільного і прогресивного розвитку вітчизняної економіки.

Серед пріоритетних напрямків комплексного підходу варто виділити:

1. Інноваційний та технологічний розвиток: стимулювання наукових досліджень, впровадження передових технологій у виробничий сектор та цифровізація економічних процесів.

2. Розвиток людського капіталу: інвестиції в освіту, охорону здоров'я, підвищення кваліфікації персоналу та створення умов для самореалізації населення.

3. Підтримка підприємництва: створення сприятливого бізнес-середовища, спрощення регуляторних процедур, доступ до фінансування та захист прав власності.

4. Інституційна стабільність та верховенство права: ефективне управління, прозорість державних рішень та боротьба з корупцією.

5. Зелена трансформація: озеленення виробничих процесів, розвиток відновлюваних джерел енергії, скорочення шкідливих викидів та раціональне використання природних ресурсів.

6. Регіональний розвиток та децентралізація: зміцнення можливостей місцевих громад, підтримка регіональних ініціатив та пом'якшення нерівності між територіями.

Координація у впровадженні цього підходу передбачає ефективну співпрацю між державними органами, місцевим самоврядуванням, суб'єктами господарювання, громадськими організаціями та міжнародними партнерами. Тільки скоординовані зусилля на всіх рівнях можуть забезпечити довгострокову економічну стабільність, підвищити добробут громадян та зміцнити позиції України у світовій економіці.

Сутність злагодженого підходу полягає в координації зусиль на всіх рівнях управління з метою досягнення балансу між економічним зростанням та соціальною справедливістю. Такий підхід забезпечує:

- систематичне прийняття рішень, яке враховує вплив на соціальну, екологічну та інституційну сфери;

- взаємодію між зацікавленими сторонами, сприяння діалогу та розгляду різноманітних інтересів, тим самим зменшуючи соціальну напруженість та підвищуючи ефективність прийняття рішень;

- синергію зусиль через спільне планування та реалізацію програм розвитку для довгострокової стійкості;

- узгодженість стратегій, узгоджених з єдиною національною політикою розвитку, яка відповідає міжнародним стандартам та Цілям сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй;

- адаптивність та гнучкість для швидкого реагування на нові виклики.

Пост-воєнна відбудова потребуватиме значних ресурсів, в тому числі інвестиційних, і вітчизняні експерти та посадовці різних фахових рівнів велику надію покладають на міжнародну підтримку, райдушна перспектива якої, зі зміною адміністрації США та її політичних пріоритетів, значно поблякла. Нам необхідно завчасно шукати власні ефективні шляхи стимулювання економіки, опираючись на внутрішні, вкрай обмежені та виснажені війною ресурси – фінансові, людські, інфраструктурні.

Програма відновлення України, презентована у липні 2022 року на міжнародній конференції в Лугано, є важливим кроком у напрямку економічного відновлення та розвитку після війни. Вона передбачає залучення понад 750 млрд. доларів США на відбудову та розвиток України протягом наступних десяти років.

«Принципи Лугано», схвалені на конференції, є основою цієї програми і включають низку важливих напрямів, які допоможуть забезпечити ефективне відновлення країни. Ось ключові з них:

- партнерство – процес відновлення очолюється та здійснюється під керівництвом України та проводиться у партнерстві з її міжнародними партнерами;

- спрямованість на реформи – процес відновлення повинен сприяти прискоренню, поглибленню, розширенню та досягненню зусиль України щодо впровадження реформ і їх стійкості відповідно до європейського шляху України;

- прозорість, підзвітність і верховенство права – процес відновлення має бути прозорим і підзвітним українському народу. Усі види фінансування відновлення мають бути справедливими та прозорими;

- демократична участь – процес відновлення має бути цілісним зусиллям всього суспільства, спрямованим на демократичну участь населення, місцеве самоврядування та ефективну децентралізацію;

- залучення багатьох стейкхолдерів – процес відновлення має сприяти співпраці між національними та міжнародними учасниками, включно з приватним сектором, громадянським суспільством, науковими колами та місцевими органами влади;

- гендерна рівність та інклюзія – процес відновлення має бути інклюзивним та забезпечувати гендерну рівність та повагу до прав людини, включаючи її економічні, соціальні та культурні права;

- сталий розвиток – процес відновлення має забезпечити сталу перебудову України, яка узгоджується з Порядком денним сталого розвитку до 2030 року та Паризькою угодою [7].

Безперечно, що ця Програма відновлення України передбачає інтеграцію багатьох аспектів спрямованих на відновлення країни та забезпечення стійкого розвитку після завершення війни.

Ключовими напрямками відновлення економіки на нашу думку є: мобілізація внутрішніх інвестиційних ресурсів через диверсифікацію джерел фінансування, включаючи державні облігації, приватні інвестиції та механізми державно-приватного партнерства; розвиток інноваційних секторів економіки, зокрема ІТ-галузі, аграрного сектору з високою доданою вартістю, відновлюваної енергетики та високотехнологічного виробництва; активне залучення трудового потенціалу, зокрема демобілізованих військовослужбовців, через програми перекваліфікації, підтримки підприємницьких ініціатив та створення робочих місць; максимальне збереження та розвиток наявного інтелектуального капіталу, протидія масштабній трудовій міграції шляхом створення привабливих умов праці та самореалізації.

Потужним інструментом стимулювання економічного відновлення може стати оптимізація податкової системи. Ключовим напрямками якої має стати:

1. Диференційована податкова підтримка бізнесу (тимчасове зниження податкового навантаження для підприємств, що інвестують у відновлення

виробництва та створення робочих місць; запровадження податкових канікул для новостворених підприємств у пріоритетних галузях економіки; спеціальні податкові режими для підприємств, що здійснюють реконструкцію виробничих потужностей в постраждалих регіонах; підтримка релокованих підприємств, які стали одним із ключових механізмів збереження економічного потенціалу України.

2. Стимулювання інвестиційної активності (запровадження інвестиційного податкового кредиту для підприємств, що здійснюють капітальні інвестиції; зменшення оподаткування реінвестованого прибутку; податкові пільги для підприємств, що впроваджують інновації та модернізують виробництво).

3. Спрощення адміністрування (цифровізація податкових процесів; зменшення адміністративного навантаження на платників податків; впровадження прозорих механізмів відшкодування ПДВ).

4. Підтримка малого та середнього бізнесу (розширення спрощеної системи оподаткування; гнучкі умови нарахування та сплати податків для мікро- та малого бізнесу; зменшення фіскального тиску на підприємців у перші роки після відновлення).

5. Заходи з детінізації економіки (створення економічно привабливих умов виведення бізнесу з тіні; поступове зниження рівня податкового навантаження; посилення).

Важливо розробити гнучку та адаптивну податкову політику, яка б враховувала поточні економічні виклики та перспективи розвитку країни. Нами узагальнено структуру оподаткування під час війни та адаптаційні заходи держави (табл. 1).

Нараховуючи найманому працівникові заробітну плату, роботодавець автоматично утримує податок на доходи фізичних осіб у розмірі 18% і 5% військового збору. Перераховуючи ці податки до держбюджету за своїх найманих працівників, роботодавець виступає класичним податковим агентом, хоча реальним суб'єктом-платником таких податків і зборів є безпосередній працівник, праця якого стала джерелом доданої вартості, завдяки якому роботодавець отримує валовий дохід, а зрештою й прибуток, що є базою для сплати роботодавцем вже «власного» податку – на прибуток підприємств у розмірі 18%.

Податок на додану вартість (ПДВ) відноситься до непрямих податків. Підприємство, яке їх сплачує до держбюджету, виступає лише транзитером, адже реалізуючи свою продукцію, підприємець отримує суму ПДВ від кінцевих споживачів та перераховує ці гроші державі, тобто реальний платник ПДВ (як, власне, й акцизного податку) – це кінцевий споживач.

Отже, кінцевий споживач, тобто населення, сплачує податки на працю, споживання та податки на активи. У свою чергу, бізнес сплачує податок на прибуток, єдиний податок, рентну плату за видобуток природних ресурсів, майнові податки.

У 2023 році до зведеного бюджету надійшло 1213,6 млрд грн податків і зборів, з них до місцевих бюджетів – 430 млрд грн, а до центрального – 783,6 млрд грн [6]. При цьому населення у вигляді податку на доходи сплатило 534 млрд грн, або 44%; а якщо до цього додати податок на додану вартість, акцизи, туристичний збір, то загалом отримаємо 826 млрд грн, або 73%. [5]. В той час податки, сплачені власне бізнесом становили 303 млрд грн, тобто лише 23% від загальної суми податків і зборів.

Таблиця 1

**Основні напрями змін в оподаткуванні та адаптаційні
заходи держави під час війни**

Напрями	Адаптаційні заходи держави
Загальні умови функціонування податкової системи в умовах війни	- підтримка економіки, що втратила значну частину виробничого потенціалу; - забезпечення стабільних бюджетних надходжень для фінансування оборони та соціальних витрат; - збереження платоспроможності бізнесу та стимулювання його до продовження діяльності.
Основні напрями трансформації податкової системи: спрощення адміністрування та тимчасове зниження податкового тиску	- впровадження 2% єдиного податку: для малого та середнього бізнесу запроваджено спрощену систему оподаткування з єдиною ставкою 2% від доходу. Вона діяла до середини 2023 року й дозволяла підприємствам працювати в максимально гнучких умовах; - скасування окремих штрафів та податкових перевірок: були тимчасово обмежені планові перевірки, а також пом'якшено санкції за несвоєчасну сплату податків; - податкові канікули для окремих галузей (наприклад, аграрного сектору, транспорту та підприємств критичної інфраструктури).
Зміни у прямому та непрямому оподаткуванні	- ПДФО та ЄСВ зберегли свою структуру, хоча частка надходжень зменшилась через зниження зайнятості; - ПДВ став головним джерелом доходів бюджету (незважаючи на коливання курсу та обмеження імпорту, він залишається стійким інструментом оподаткування); - акцизи зазнали часткових змін, особливо на пальне, що вплинуло на структуру надходжень; - військовий збір (до 2025 року - 1,5%) - отримав важливу фіскальну функцію в умовах війни.
Поточні фіскальні виклики	- зменшення бази оподаткування через знищення підприємств, зменшення чисельності працездатного населення, скорочення споживання; - ріст зовнішніх запозичень компенсує нестачу податкових надходжень, що створює загрозу боргового навантаження в майбутньому; - нерівномірність оподаткування: різні регіони мають кардинально різні податкові надходження через бойові дії, окупацію чи евакуацію бізнесу; - економіка воєнного часу часто функціонує на межі неформального сектора, що ускладнює адміністрування податків.
Стратегічні напрями податкової політики під час війни	- гнучкість і адаптивність податкових рішень у відповідь на безпекову ситуацію в регіонах; - посилення адресності пільг: фокус не на загальному зниженні податків, а на підтримці конкретних галузей (аграрний сектор, виробництво, оборонна промисловість); - розвиток цифрових сервісів ДПС для забезпечення безконтактного адміністрування; - поступове повернення до довоєнної податкової моделі із врахуванням нових реалій.
Перспективи реформування після перемоги	- проведення структурної податкової реформи з акцентом на: - зменшення податкового навантаження на працю; - розширення податкової бази (особливо щодо нерухомості, капіталу, розкоші); - стимулювання інвестицій; - детінізація економіки як основа для фіскальної стабільності; - інтеграція з податковими стандартами ЄС відповідно до Угоди про асоціацію та майбутнього членства.

Джерело: складено авторами

Показники 2024 року свідчать про значну фінансову дисципліну платників податків та їхню стійку підтримку держави в умовах війни. Попри складні економічні обставини, бюджет продовжує наповнюватися, що дозволяє забезпечувати фінансування як оборонного сектору, так і соціальних програм.

2024 році до зведеного бюджету надійшло 1566,6 млрд грн. До державного бюджету надійшло 1133,5 млрд грн, до місцевих бюджетів – 433,1 млрд грн. У розрізі основних платежів у 2024 року приріст порівняно з аналогічним періодом минулого року становить з податку на прибуток підприємств – у 1,9 раза (+127,3 млрд грн), податку та збору на доходи фізичних осіб – 33 відс. (+58,1 млрд грн), податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування – 25 відс. (+53,7 млрд грн), акцизного податку з вироблених та ввезених товарів (продукції) – 29,2 відс. (+30,2 млрд грн) [6].

В той ж час, сама по собі динаміка доходів та видатків зведеного бюджету України невітнішна (рис.1). Дефіцит бюджету сягнув 1350,6 млрд грн, або 37,6%, і реальних прогнозів на його скорочення в найближчі 3-5 років немає.

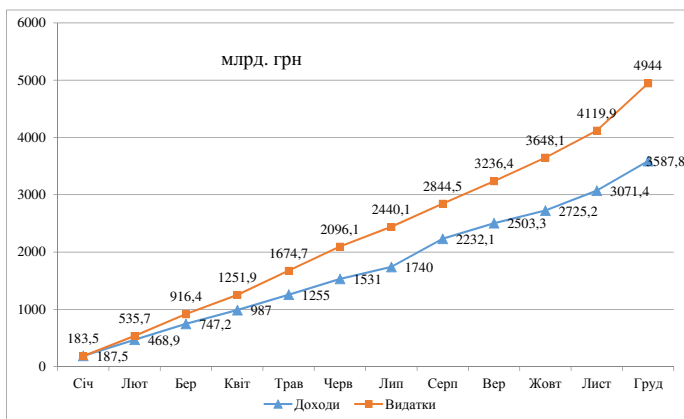

Рис. 1. Динаміка доходів і видатків зведеного бюджету України у 2024 році
Джерело: складено на основі [5]

Завдяки підвищенню мінімальної заробітної плати з 1 січня 2024 року до 7100 грн. та з 1 квітня до 8000 грн., спостерігалось зростання податкових надходжень від оподаткування праці. Водночас, інфляція в Україні прискорилося, досягнувши 12% у грудні 2024 року, що було пов'язано з низкою факторів, включаючи слабкий урожай та зростання витрат на оплату праці [2].

Загалом, структура податкового навантаження зазнала змін: оподаткування споживання знизилася з 14,1% ВВП у 2021 році до 13,4% у 2024 році, тоді як оподаткування праці зросло на 1 в.п. Оподаткування капіталу залишилося на майже незмінному рівні [1].

Таким чином значні зміни в податковій політиці України у 2024 році, спрямовані на адаптацію до умов війни та забезпечення фінансування оборонних потреб.

В Україні наразі відсутні цільові державні програми підтримки або стимулювання пріоритетних галузей чи сфер економіки, де вітчизняні виробники мають реальні або ймовірні конкурентні переваги (приміром, виготовлення дронів чи спеціального програмного забезпечення до них). Такий «точковий» підхід до стимулювання

бізнесу став свого часу дієвим маховиком для «розігріву» економіки Японії після 2-ї світової війни та Південної Кореї в середині 1950-их років минулого століття.

Ми ж намагаємось пожвавити економіку загалом, так би мовити «по всій площині». Перш за все, намагаючись пожвавити внутрішнє споживання. Однією з ініціатив у цьому напрямі стала програма «Зимова е-підтримка», започаткована наприкінці 2024 року, в рамках якої кожен українець міг отримати матеріальну допомогу в розмірі 1000 грн. Втім, витратити допомогу можна було за обмеженими напрямками:

- на оплату комунальних послуг;
- на оплату транспорту (квитки Укрзалізниці);
- на оплату мобільного зв'язку
- на оплату медикаментів та ліків;
- на купівлю українських книг (та деяких інших українських товарів);
- на культурні послуги;
- витратити кошти на благодійність;
- придбати військові облігації.

Згідно з результатами опитування на кінець 2024 року найбільш популярною категорією витрат були:

– комунальні послуги, на них пішло 63% «Зимової підтримки». Це цілком логічно в умовах складної економічної ситуації та необхідності забезпечення базових потреб населення;

– більше 17% українців витратили кошти на поповнення мобільного зв'язку, приблизно стільки ж використали ці гроші для купівлі медикаментів та книг. Це свідчить про важливість комунікації та підтримки здоров'я для українців в умовах війни;

– лише 4% українців витратили свої кошти на донати Силам оборони, що значно менше, ніж очікувалося. Це несподівано низький показник, який є індикатором кількох важливих соціально-економічних процесів, зокрема: фінансове виснаження населення, психологічний аспект, економічні обмеження. Водночас, цей показник не означає зменшення підтримки Сил оборони в цілому. Значна частина громадян могла раніше активно донатити, але через фінансове виснаження змушена скоротити або припинити внески.

Очевидно, що здебільшого неефективні та неінноваційні підприємства, що надають комунальні послуги, мобільні оператори та поліграфія не є тими галузями, які мають хоча б ненульовий шанс витягнути вітчизняну економіку з прірви. Не дарма більшість експертів оцінюють вплив цієї програми на економіку як мінімальний або просто невизначений, схилившись до думки, що цілі програми радше політичні, аніж економічні. Тим більше, що у вітчизняній практиці вже був досвід по неефективній (в сенсі стимулювання економіки) роздачі «ковідної тисячі». Взагалі ця популістська практика мало корелює зі спірною соціальною концепцією «безумовного базового доходу» [9].

Щоб стимулювати ринок праці, внутрішню купівельну спроможність населення та внутрішнє споживання, стверджують експерти, логічно було б зменшувати податок на працю та податки на кінцеве споживання соціальних товарів та послуг. Ми погоджуємось з їхньою думкою, так як це може сприяти детінізації економіки, дасть можливість збільшення чистого доходу працівників тим самим мотивуючи їх офіційного працевлаштування, зменшення податків на соціально важливі товари і т.д. Приміром, скорочення податків на працю на тих територіях, де існує підвищена небезпека ведення бізнесу, здебільшого це прифронтові та прикордонні з росією території. Розглядається

зниження ПДВ на базові соціальні товари (хліб, молоко) та послуги, насамперед комунальні, і в той же час підвищення податку на споживання товарів тривалого користування (велика побутова техніка, автомобілі, предмети розкоші тощо) [3]. Такий цільовий підхід може стати ефективним інструментом економічної політики держави в умовах війни.

На тлі жвавих експертних дискусій щодо шляхів стимулювання економіки в умовах воєнного стану, Верховна Рада прийняла закон № 4015, де анонсовано підвищення податків, в тому числі військового збору до 5% для найманих працівників [4]. Фактично податки на працю зросли до 23% (18% ПДФО плюс 5% військовий збір). Зросли також податки для суб'єктів малого підприємництва: фізичні особи-підприємці третьої групи отримали додатковий відсоток до ставки оподаткування своїх доходів – тепер це 5% єдиного податку та 1% військового збору (загалом – 6%). ФОП-и першої та другої груп заплатять військовий збір у розмірі 10% від мінімальної зарплати встановлені на 1 січня звітного року (в 2025 р. сума військового збору для ФОП складає 800 грн). Що радше за все буде сприяти тінізації підприємницької діяльності.

Втім, зазначимо, що зменшення податків не завжди призводить до збільшення їх надходжень до держбюджету пропорційно до розміру ВВП, хоча саме в такій податковій реформі закладено очікування, що детінізація призведе до зростання податкових надходжень, а не навпаки. Як приклад, можна згадати вітчизняний досвід: ставка податку на доходи фізичних осіб зросла з 15% до 18% (а з урахуванням військового збору – до 19,5%). При цьому частка цього податку у ВВП зросла із 4,5 до 6,4%. Водночас, ставка податку на доходи підприємств скоротилася з 24% до 18%, але частка цього податку у ВВП не зросла, як очікувалося, а теж скоротилася – з 4,1% до 3% [5].

Зменшення ставки податку не завжди стає стимулом його сплачувати. В цьому контексті варто застосовувати стимулюючу роль податків – приміром, надання фізичним особам права на податкове списання на суму інвестицій у довгострокові потреби (освіту, іпотеку, медичне страхування). Аналогічне право на зменшення оподаткованого прибутку на суму інвестицій у нові технології, інновації, стартапи має отримати і бізнес.

Ключовим є те, що основне фіскальне навантаження припадає на населення, а не на бізнес, що свідчить про необхідність оптимізації податкової системи та більш справедливого розподілу податкового тягаря.

Висновки. Чинна система оподаткування потребує системних змін, спрямованих на стимулювання економічної активності, підтримку бізнесу та зменшення фіскального тиску на населення. Умови сучасних глобальних викликів – зокрема війна, енергетична криза, інфляційні коливання та порушення ланцюгів постачань – вимагають від України переосмислення підходів до стимулювання економічного розвитку. Проведений аналіз підтверджує необхідність переходу до більш гнучкої, інноваційної та стійкої моделі економіки. Серед ключових напрямів стимулювання – підтримка вітчизняного виробництва, розвиток малого та середнього бізнесу, інвестиції в людський капітал, цифровізація, модернізація інфраструктури та екологізація виробництва [8].

Особливої важливості набуває інтегрований підхід, що поєднує дії держави, бізнесу, наукових кіл і громадянського суспільства. За умов чіткої координації, прозорої державної політики та підтримки з боку міжнародних партнерів Україна здатна не лише подолати поточні труднощі, а й забезпечити фундамент для довгострокового економічного зростання та конкурентоспроможності в глобальному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Бізнес. Цензор. URL: https://biz.censor.net/columns/3534157/yak-zminylyas-struktura-podatkovogo-navantajennya-za-try-roky-povnomasshtabnoyi-viyiny?utm_source=chatgpt.com
2. Головбук Центр Економічної Стратегії. URL: https://buhplatforma.com.ua/news/72982-rozrakhovuemo-podatki-iz-zarobitnoi-plati-u-2024-rotsi-infografika-dps?utm_source=chatgpt.com
3. Дзеркало тижня. URL: <https://zn.ua/ukr/macroeconomics/pidvishchennja-podat-kiv-khto-zaplatit-najbilshe-ta-chi-je-tsomu-alternativi.html>
4. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у період дії воєнного стану» №4015-IX від 10.10.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/BILLINFO/Bills/Card/44809>
5. Мінфін: український портал про фінанси і інвестиції. URL: <https://minfin.com.ua/>
6. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentrl/novini>
7. Підсумковий документ Міжнародної конференції з питань відновлення України (URC 2022) «Декларація Лугано» Лугано. 4–5 липня 2022 року. URL: <https://ua.unc2022.com/materiali-konferenciyi>
8. Сич І. М. Комплексний підхід до адміністрування податків: виклики та перспективи // *Економіка та держава*. 2022. №10. С. 38-41.
9. FintechInsider. URL: <https://fintechinsider.com.ua/krayiny-periodychno-obgovoryuyut-bezumovnyj-bazovyj-dohid-chy-doczilno-jogo-vvodyty-v-ukrayini/>

References:

1. Biznes. Tsenzor. URL: https://biz.censor.net/columns/3534157/yak-zminylyas-struktura-podatkovogo-navantajennya-za-try-roky-povnomasshtabnoyi-viyiny?utm_source=chatgpt.com
2. Holovbukh Tsentrl Ekonomichnoi Stratehii URL: https://buhplatforma.com.ua/news/72982-rozrakhovuemo-podatki-iz-zarobitnoi-plati-u-2024-rotsi-infografika-dps?utm_source=chatgpt.com
3. Dzerkalol tyzhnia. URL: <https://zn.ua/ukr/macroeconomics/pidvishchennja-podat-kiv-khto-zaplatit-najbilshe-ta-chi-je-tsomu-alternativi.html>
4. Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakoniv Ukrainy shchodo zabezpechennia zbalansovanosti biudzhethnykh nadkhodzhen u period dii voiennoho stanu» №4015-IX vid 10.10.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/BILLINFO/Bills/Card/44809>
5. Minfin: ukrainskyi portal pro finansy i investytsii. URL: <https://minfin.com.ua/>
6. Ofitsiyni sait Derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentrl/novini>
7. Pidsumkovyi dokument Mizhnarodnoi konferentsii z pytan vidnovlennia Ukrainy (URC 2022) «Deklaratsiia Luhano» Luhano. 4–5 lypnia 2022 roku. URL: <https://ua.unc2022.com/materiali-konferenciyi>
8. Sych I.M. Kompleksnyi pidkhid do administruvannia podatkiv: vyklyky ta perspektvyv // *Ekonomika ta derzhava*. -2022. -№10. -S.38-41.
9. FintechInsider. URL: <https://fintechinsider.com.ua/krayiny-periodychno-obgovoryuyut-bezumovnyj-bazovyj-dohid-chy-doczilno-jogo-vvodyty-v-ukrayini/>